

Dluhová past v USA. Pěkná divočina

- CZ24 News | 4. května 2023

USA: Americký zákon o zastropování státního zadlužení je dobrá příležitost, jak čas od času spustit hru na kuře, kdo ze soupeřících politických sil dotlačí druhou stranu blíž k propasti státního bankrotu. Republikáni věří, že tak zničí Bidenovy šance na druhý mandát.

Česká republika není jediná, kdo se topí v bezedných dluzích, jak naznačuje 200 miliard korun deficitu jen za první čtyři měsíce letošního roku. V USA je míra zadlužení dvakrát vyšší a už v lednu překročila zákonný strop 31,4 bilionů dolarů. Pro zajímavost, současný dluhový strop USA představuje v přepočtu 670 bilionů korun, což je zhruba HDP ČR za 12 let.

Další financování vlády vyžaduje zvýšení dluhového stropu, na kterém se musí Kongres dohodnout, jinak hrozí už na začátku června bankrot. Ministryně financí Janet Yellenová kličkuje nejrůznějšími účetními triky před definitivním vyčerpáním zdrojů, ale podle nejnovějšího sdělení to vydrží nejvýš do začátku června. Co bude pak? Bankrot státních financí USA?

Tohle nedokážou předpovědět ani největší odborníci, protože Kongres, který v tom má poslední slovo, nabízí cestu přes neprůchodné roští tvořené vysloveně nenávisným vztahem mezi Republikány a Demokraty. Ti první mohou rozhodnout ve Sněmovně reprezentantů, ale to jim nemusí být moc platné kvůli chybějícím hlasům v Senátu. A k tomu přidejme nepřehlednou strukturu kongresových výborů, podvýborů a procedurálních pravidel, na kterých lze uváznout i v politickém míru. Spojené státy jsou v tomto ohledu velice vhodným příkladem k nenásledování.

Co se zatím stalo:

Prezident Joe Biden požaduje prosté zvýšení dluhového limitu, jak se to dělo v obdobných případech v minulosti. Avšak aby se o návrhu vůbec mohlo začít jednat, chybí mu 10 hlasů v Senátu, který cokoliv, co nezíská 60 hlasů, může ignorovat.

Sněmovna reprezentantů s republikánskou převahou mezitím přijala návrh zákona „o stropu, úsporách a růstu“, který však Demokráté okamžitě překřtili na zákon o bankrotu USA. Republikánský návrh především překlasifikoval daňové úlevy Bidenova zákona o klimatu (s krycím názvem Protiinflační) na obyčejné rozpočtové výdaje, což mění jejich postavení z hlediska dluhu. Republikánský zákon proto požaduje tyto faktické dotace na elektrická auta či větrníky zrušit, podobně jako pomoc se studentským dluhem a dalšími trumfy Bidenovy volební kampaně. Dál by se mělo postupovat podobně jako v rozpočtovém provizoriu, tedy podle výdajů roku 2022, to znamená, že letos bude o 131 miliard dolarů méně, a pro další desetileté období lze umožnit růst rozpočtu jen o 1 procento ročně.

Rezoluce ze sněmovny však nestačí, protože ani Republikáni nedají dohromady 60 senátních hlasů. Nebo možná stačí. Republikáni prohlašují, že nic jiného nebude, ledaže by se přitvrdilo. K přístrojení rétoriky je tlačí asi dvacetičlenné krajní křídlo, které v lednu dlouho blokovalo zvolení předsedy klubu, a tedy i sněmovny Mc Carthyho. Ovšem stávající většina čtyř hlasů začala být v posledních dnech naleptávána pětičlennou skupinou, která by dala přednost konstruktivnějšímu přístupu.

Co by se stalo, kdyby motyka spustila:

Rozpočtové příjmy běží dál, ale musely by se využívat den ze dne, takříkajíc z ruky do huby. Nelze rozdělit víc, než se zrovna vybralo.

Z hlediska výdajů jsou první na řadě státní dluhopisy. Mají přednost, i kdyby nebylo na výplaty penzí z veřejných systémů nebo na platy zaměstnanců federálních institucí. V minulosti už to jednou došlo tak daleko, že bylo jen krmivo pro divokou zvěř ve federálních zoologických zahradách, která se jevila ještě nesmiřitelnější než předsedové soupeřících stran.

Co by se stalo, kdyby nebylo ani na státní dluhopisy? Proběhly by pokusy prodloužit jejich splatnost nebo oddálit platbu úroků, samozřejmě za nějakou cenu. Ovšem jsou tam miny na cestě, jak upozorňuje Wall Street Journal. V minulosti systém ministerstva financí s nesplácením vůbec nepočítal, a tak se dluhopis po splatnosti prostě smazal, zmizel, peníze investorů se vypařily. Muselo se všechno pracně dohledávat, pokud to vůbec šlo. To už je pryč napraveno.

Jednou také došlo ke snížení ratingu dluhu USA, ale trhy na to prakticky nezareagovaly, protože se to odehrálo až po vyřešení krize. Teď však hrozí dokonalá bouře, ve které se srazí obří mračna z několika směrů. Ohrožen je i samotný hlavní nástroj americké hegemonie, kterým je dolar ve funkci rezervní měny.

Ve světě sílí snaha je zvýšit roli čínského jüanu, jehož podíl je zatím nepatrných 2,7 procenta. Vývoj je však docela dramatický. Mezinárodní měnový fond zaznamenal pokles role dolaru v posledním čtvrtletí loňského roku, kdy činil 58,4 procenta devizových rezerv centrálních bank ve srovnání s více než 70 procenty na konci minulého tisíciletí.

Skupina BRICS, která loni poprvé vykazala větší hospodářský výkon (v paritě) než skupina nejvyspělejších zemí G-7, začala prosazovat obchodování v národních měnách. Podíl dolaru v rezervách se tam snižuje rychleji a podobný vývoj se odehrává i v Jihovýchodní Asii nebo na Středním východě. Nejnovější poklesy podílu dolarových rezerv tam dosahovaly kolem 30 procent.

Snížování dolarových rezerv má především podobu omezování držení amerických státních dluhopisů. To může být jeden z důvodů, proč Fed pokračuje v politice vysoké úrokové míry, přestože tím zároveň může prodloužit inflaci tlakem na ceny finančními náklady. Důležitější však může být snaha o udržení zájmu o silně úročené americké státní cenné papíry.

Vysoké úroky však dusí tu část amerických bank, které měly velkou zásobu dluhopisů. Ty ztrácejí tržní ocenění a odčerpávají tak z kapitálových rezerv. Je strach z řetězové reakce, kterou by otřes dolarů urychlil.

Do hry vstupuje také narušení mocenské složky americké hegemonie, která je stále více zatěžována sérií vojenských porážek. V Evropě se mluví o strategické autonomii. Nikdo se sice neodváží otevřeně vystoupit proti pokračování války na Ukrajině, ale v pozadí je očekávání, že to stejně brzy skončí. Vrcholné francouzské a německé návštěvy v Pekingu ukázaly, že Evropa není ochota následovat USA i v případném konfliktu s Čínou.

Kritická situace kolem zadlužení USA je tak prvkem změn ve světovém uspořádání. Pozoruhodné je, že značná část této krize vznikla vlastním přičiněním doma.

Nadvláda Kongresu nad rozpočtovým procesem je relativně nová, vznikla až roku 1974 v souboji s prezidentem Richardem Nixonem, který „zabavil“ (zrušil použití) miliard dolarů na domácí účely. Vznikl nový zákon, který Nixon podepsal měsíc před svým odstoupením z funkce kvůli aféře Watergate. Uvedený zákon rozšířil strukturu kongresových výborů, které to mají pod kontrolou. Když to zkombinujeme s nevraživostí stran vlády a opozice a doplníme vyrovnaností sil, takže si mohou škodit stejně, je to téměř nerozmotatelný uzel.

Prezident Joe Biden se do toho zkusí více zapojit v pondělí, kdy si svolal do Bílého domu oba předsedy kongresových komor i se šéfy opozice. Těžko říci, co z toho vyjde. Think tank Breughel

důrazně doporučuje zásadní změnu pravidel:

Obnovení funkčního rozpočtového procesu vyžaduje úsilí obou stran. Zde je několik nápadů. Zaprvé, zavést dvouletý rozpočtový cyklus. Ministerstvo pro záležitosti veteránů již takový dvouletý rozpočet má, aby ochránilo nemocnice a kliniky veteránů před neustálou nejistotou financování.

Nejjednodušším způsobem, jak minimalizovat narušení rozpočtu, je rozšířit tento cyklus na zbytek vlády.

Za druhé, změnit strukturu kongresových výborů, pokud jde o peníze. Rozpočtové a schvalovací výbory se rozrostly na stovky podvýborů s překrývajícími se pravomocemi. Rozpočtové výbory mají omezené funkční období a omezené pravomoci, což omezuje jejich účinnost. Je třeba provést restrukturalizaci a zjednodušení a vytvořit výbory, které budou dohlížet jak na příjmy, tak na výdaje na životně důležité programy.

A konečně zavést základní účinné nástroje rozpočtování, jako je řádné sledování a účtování vládních výdajů – nákladů, režijních a kapitálových výdajů. Tyto osvědčené techniky pomohou federální vládě zlepšit výkonnost při stejných nebo nižších nákladech.

Základním principem rozpočtování je umožnit kompromis mezi konkurujícími si zájmy. Pokud nezačneme napravovat nefunkční rozpočtový proces, budeme se i nadále utápět v umělých, vlastními silami vyvolaných krizích týkajících se dluhových limitů.

Jak vidět, americké rozpočtování je pěkná divočina. Možná proto, že na nějakém tom dolárku nezáleží, když si jich mohli vytisknout, kolik je napadlo. Toto rajské období tedy končí a změna pravidel pro chování doma bude extrémně důležitá. Třeba to pozitivně ovlivní i chování ve světě. Pak by byla tahle dluhová past docela užitečná.

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)